

ΚΥΠΡΟΣ ([HTTPS://LARNAKAONLINE.COM.CY/EPIKEROTITA/KIPROS/](https://larnakaonline.com.cy/epikerotita/kipros/))
19/11/2023 (<https://larnakaonline.com.cy/2023/11/19/emvlimatikes-morfes-tou-agona-tis-eoka-pou-kseperasan-ta-synora-tis-kyprou-afksentiou-kai-matsis-anamfivola-apoloun-orosimo-stin-aneksartisia-tis-nisou/>)

Αυξεντίου και Μάτσης, οι εμβληματικές μορφές του Αγώνα της ΕΟΚΑ που ξεπέρασαν τα σύνορα της Κύπρου

Κυρίαρχος στόχος της Εθνικής Οργάνωσης Κυπρίων Αγωνιστών (ΕΟΚΑ) μεταξύ 1955 και 1959 ήταν ο τερματισμός του αποικιακού καθεστώτος και η ένωση του νησιού με την Ελλάδα. Στην πρώτη επαναστατική προκήρυξη, την οποία υπογράφει ο αρχηγός της Γεώργιος Γρίβας Διγενής, την 1η Απριλίου 1955 γράφει: «Αδελφοί Κύπριοι. Με την βοήθειαν του Θεού, με πίστιν εις τον τίμιον αγώνα μας, με την συμπαράστασιν ολοκλήρου του Ελληνισμού και με την βοήθειαν των Κυπρίων, αναλαμβάνομεν τον αγώνα δια την αποτίναξιν του Αγγλικού Ζυγού, με σύνθημα εκείνο το οποίο μας κατέλειπαν οι πρόγονοί μας «Ή ταν ή επί τας».

Τον Αγώνα της ΕΟΚΑ που κράτησε τέσσερα χρόνια, συνόδευσαν οι θυσίες πολλών ηρώων και ολοκαυτώματα. Μεταξύ αυτών και οι ηρωικές μορφές δύο ηγετικών στελεχών της Οργάνωσης: ο Γρηγόρης Αυξεντίου και ο Κυριάκος Μάτσης. Οι δυο ήρωες της ΕΟΚΑ, τιμήθηκαν τόσο στην Κύπρο όσο και στην Ελλάδα.

Τον περασμένο Απρίλιο Δήμος Κιλκίς και Δήμος Λύσης τίμησαν τον ήρωα της ΕΟΚΑ Γρηγόρη Αυξεντίου. Αυτό το τιμητικό αφιέρωμα στο 'Ζήδρο' της Κύπρου, που καταγόταν από τη Λύση, δεν ήταν καθόλου τυχαίοκαθότι ο Υπαρχηγός της ΕΟΚΑ ήταν και είναι σύμβολο για όλο τον Ελληνισμό. Παράδειγμα ανδρείας εις το πάνθεον των ηρώων, αφού η τόλμη και η γενναιότητα που επέδειξε κατά τη διάρκεια του επικούΑπελευθερωτικού Αγώνα της ΕΟΚΑ 1955-59, πολεμώντας με τους συναγωνιστές του κατά των Βρετανών αποικιοκρατώνμε σκοπό την απελευθέρωση της Κύπρου, αναμφίβολα τον κατατάσσουν ανάμεσα στους αθανάτους.

Το ίδιο ακριβώς και ο Κυριάκος Μάτσης, ο οποίος επισκέφθηκε κατ' επανάληψη το Κιλκίς κατά τη διάρκεια των σπουδών του στη Θεσσαλονίκη και θυσιάστηκε λίγα χρόνια αργότεραστο βωμό της Ελευθερίας της Κύπρου. Ως φοιτητής της Γεωπονικής Σχολής του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου, ο μοναδικός με πτυχίο πανεπιστημίου από τους πεσόντες της ΕΟΚΑ, γύρισε όλη τη γη της Μακεδονίας, τους παραμεθόριους νομούς, από την Καστοριά μέχρι τη Δράμα, μιλώντας και εμψυχώνοντας τους κατοίκους των ακριτικών περιοχών, αλλά και τους άνδρες των στρατιωτικών μονάδων την περίοδο του εμφυλίου πολέμου.Ταυτόχρονα σκορπούσε ιερό και εθνικό ρίγοςκαι για την υπόθεση της Κύπρου. Απόδειξη αυτής του της δράσης, η συμμετοχή του το Σεπτέμβριο του 1954, ως υποψηφίου στον προκηρυχθέντα υπό του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ.) ειδικό διαγωνισμό, με σκοπό την μετεκπαίδευσή του ως γεωπόνος στο εξωτερικό. Ο ίδιος γράφει επί λέξει στην αίτησή του:

«Το έτος 1946, τυχών υποτροφίας της Κυπριακής Αγροτικής Εταιρείας, μετέβην εις Θεσσαλονίκην και εγγραφείς, την 31ην Δεκεμβρίου 1946, εις την Γεωπονοδασολογικήν Σχολήν (Τμήμα Γεωπονίας) του εκείσε Πανεπιστημίου, ηξιώθην της απονομής του Πτυχίου Γεωπονίας, την 21ην Ιουνίου 1952. Καθ' όλην την διάρκειαν της εις Ελλάδα παραμονής μου, ήτις συνέπεσε με τας ζοφεροτέρας ημέρας του συμμοριτοπολέμου δεν παρέμεινα απαθής θεατής του διεξαγομένου κατά του κομμουνισμού αγώνος, αλλά τουναντίον επολέμησα αυτόν με όλην την δύναμιν της ψυχής μου, υπηρετήσας εις την πολιτοφυλακήν του Δ. Αστυνομικού Τμήματος Θεσσαλονίκης, αρθρογραφήσας πολλάκις από των στηλών της απογευματινής εφημερίδος Θεσσαλονίκης Νέα Αλήθεια επί θεμάτων αφορώντων κυρίως την προδοτικήν στάσιν των Κυπρίων Κομμουνιστών εις τα Εθνικά μας ζητήματα και λαβών μέρος εις υπερτριάκοντα ανά την Μακεδονικήν ύπαιθρον και τα προκεχωρημένα στρατιωτικά φυλάκια φοιτητικής εξορμήσεις, οργανουμένας υπό του Α2 Γραφείου του Γ' Σώματος Στρατού τη συμπράξει των καθηγητών του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και της Μ.Ε.Ε.Φ. (Μορφωτικής Ενώσεως Εθνικοφρόνων Φοιτητών). Εξελέγην δις μέλος του Συμβουλίου της ως άνω Εθνικής Φοιτητικής οργανώσεως και από της θέσεώς μου ταύτης έλαβα ενεργόν μέρος και εις πάσαν άλλην φοιτητικήν εκδήλωσιν εν τω Πανεπιστημίω ων εις των κυρίων ομιλητών εις τας εκάστοτε εορτάς επί τη επετείω Εθνικών γεγονότων...».

Αστείρευτη η αγάπη για την Ελλάδα τόσο για τον Αυξεντίου όσο και τον Μάτση. Το ίδιο και ο πόθος τους για απελευθέρωση της Κύπρου από τον αποικιακό ζυγό. Μαζί στοχάζονται και μαζί προετοιμάζονται για τον υπέρ πάντων αγώνα. Είχαν μάλιστα επίλεκτη θέση στην ΕΟΚΑ κατά τη διάρκεια της οποίας και οι δυο προδόθηκαν, αλλά δεν παραδόθηκαν. Αποφάσισαν να κοιτάζουν κατάματα το θάνατο, συνειδητά και πατριωτικά.

Θυσιάστηκαν στο βωμό της Ελευθερίας με πλήρη αυταπάρνηση. Τα κορμιά τους έγιναν ολοκαύτωμα, μα η τιμημένη, λεβέντικη μορφή τους, παραμένει σύμβολο ιερό, σύμβολο δόξας. Εξάλλου, κανείς που αγωνίστηκε, νεκρός ποτέ δεν κείται.

Φέτος, μετά από σειρά ετών κατά τη διάρκεια των οποίων μελετούσα τα ίδια τα ημερολόγια και χειρόγραφα του ήρωα που οδηγούσαν σε σειρά αντίστοιχων αφιερωμάτων, επέλεξα να τιμήσω τη μνήμη του ήρωα μέσα από ζωντανές μαρτυρίες. Φρόντισα να συναντηθώ με τον πρώην Δήμαρχο της Λύσης κ. Ανδρέα Τοφιά για μια εκτενή συζήτηση για την τότε περίοδο, η οποία επιφύλασσε ιστορίες που δεν ξαναειπώθηκαν. Η κουβέντα μας οδήγησε και σε 2^η μαρτυρία, από τον ίδιο τον αδελφό του ήρωα, κ. Γιαννάκη Μάτση.

Θεσσαλονίκη, η πόλη που φέρνει κοντά τους δυο αγωνιστές

Οι σπουδές του Μάτση στη Θεσσαλονίκη (1946-1952) τον συνέδεσαν στενά με τον Γρηγόρη Αυξεντίου, ο οποίος κατά το 1950-51 υπηρετούσε ως ανθυπολοχαγός στο 613 Τάγμα Πεζικού, στο χωριό Ακρίτας, 25 χλμ. μακριά από το Κιλκίς. Ένεκα αυτής της σχέσης, ο Μάτσης συνδέθηκε αργότερα και με τους Λυσιώτες.

12/Φεβρ. 1949.

Κι 2 15 1 5 } Μάχη
Ε2 καρ 18 19 } Φλώρανα

Απο παρόντος οντοσας
ν' εωσκειται το κυριζ γι
ν' του ν' τον παρμιζμο
Μυιζας παρμιζος.

Ήμαρ ελίου, γι
ε'παι ο παρμιζας κυρ
παρμιζ κυριζ

“Οπου θέλει το παρμιζ
δεν το εωσκει. ν' αν
παρμιζ παρμιζ δεν εωσκει

Η παρμιζ το ν. Χόνδρα
εωσκει αν εωσκει αν εωσκει
δεν εωσκει παρμιζ.

Η έναρξη του Απελευθερωτικού Αγώνα της ΕΟΚΑ τον Απρίλιο του 1955, βρίσκει τον Μάτση στο αγρόκτημα του Π. Ιωάννου στα Κούκλια. Ως απόφοιτος της Γεωπονικής Σχολής του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης εργαζόταν στο αγρόκτημα και πηγαينوερχόταν στη Λύση, όπου μιλούσε πολύ προσεκτικά για τον Αγώνα, όπως βέβαια και ο Αυξεντίου, ο οποίος ίδρυσε ομάδες στην Ξυλοφάγου, το Λιοπέτρι, την Αυγόρου και την Αμμόχωστο, όχι όμως στη γενέτειρά του τη Λύση, προκειμένου να μείνει ο ρόλος του μυστικός. Ο Κυριάκος Μάτσης ήταν μάλιστα αυτός που όρκισε τον Ανδρέα Τοφιά στην ΕΟΚΑ και του ανέθεσε να οργανώσει ομάδα, λίγες μόνο ημέρες μετά την έναρξη του Αγώνα. Αποτελείτο αρχικά από πέντε άτομα ☐

άγνωστα μεταξύ τους. Αυτοί ήταν οι Παναγής Αμιάντρος, Πάτροκλος Κόκκινος, Μιχαήλ Καϊλής, Γεώργιος Παστός και Αντώνης Κυριάκος. Η αυλή του σπιτιού του Ανδρέα Τοφιά στη Λύση ήταν το αρχηγείο της περιοχής, ενώ ο Τομέας αποτελείτο από 27 χωριά, από το Παραλίμνι μέχρι την Άσσια και από την Πηγή μέχρι την Ξυλοτύμπου. Θεωρεί αυτή την προσφορά ανεπανάληπτη. Αργότερα συνελήφθηκε και για δυόμισι χρόνια παρέμεινε κρατούμενος στα Κρατητήρια Κοκκινοτριμιθιάς. Η θύμηση πάει πίσω σε τρεις μικρές άγνωστες για εμάς ιστορίες, τις οποίες περιγράφει με εμφανή τη συγκίνηση:

Απετράπη χορός στη Λύση υπό την αιγίδα του Άγγλου Επαρχού Αμμοχώστου με παρότρυνση του Κυριάκου Μάτση

Συγκεκριμένα για την πρώτη ιστορία αναφέρει: «Ο Κυριάκος Μάτσης ήταν φοιτητής στη Θεσσαλονίκη ενώ ο Γρηγόρης Αυξεντίου υπηρετούσε ως έφεδρος ανθυπολοχαγός στο χωριό Ακρίτας, στο νομό Κιλκίς. Η δράση του Μάτση στα Μακεδονικά σύνορα δεν έμεινε απαρατήρητη, αφού με σθένος εμπύχωνε τους στρατιώτες και διαφώτιζε ταυτόχρονα για την ενωτική αξίωση των Ελλήνων της Κύπρου. Γνωρίστηκαν και ανέπτυξαν αληθινή φιλία, αργότερα δε γνωστή και η κοινή τους πορεία στον Αγώνα για αποτίναξη του αγγλικού ζυγού.

Περί το 1953-1954, προτού αρχίσει ο Αγώνας, θυμάμαι που συναντούσα τον Μάτση, τον Αυξεντίου και τον Σάββα Ξιστούρη στον Σύλλογο της Λύσης. Ήμουν τότε Γραμματέας της ΣΕΚ Λύσης. Δίπλα ακριβώς από το Σωματείο στεγαζόταν ο Γεωργικός Σύλλογος «Δήμητρα». Τους άκουγα που συζητούσαν. Ο Μάτσης ήταν άνθρωπος πολύ προσιτός, παρόλο που δεν μιλούσε ανοικτά για την ΕΟΚΑ, φίλευε με όλους, κυρίως τους γεωργούς, αφού σύχναζε στο Γεωργικό Σύλλογο. Τους εξηγούσε θέματα γεωπονίας, τους βοηθούσε με τις γνώσεις του για τα καρότα, τις ελιές, τ' αμπέλια και τις πατάτες, προϊόντα που παρήγαγε η περιοχή μας.

Διαπίστωνα ότι ανάμεσα στον Μάτση και τον Αυξεντίου υπήρχε αλληλοεκτίμηση, αναγνώριζα δε ταυτόχρονα τη δυνατή εμπιστοσύνη που είχαν μεταξύ τους. Ο Αυξεντίου είχε ήδη κηρυχθεί καταζητούμενος από τους Άγγλους... από την πρώτη κιόλας ημέρα που άρχισε ο Αγώνας, την 1^η Απριλίου 1955. Στη Λύση τότε υπήρχε ιδιωτικό Νοσοκομείο και κάθε χρόνο η Επιτροπή του Νοσοκομείου διοργάνωνε χορό για ενίσχυση του ταμείου του. Το Σεπτέμβριο του 1955 όταν πλησίαζε η ημερομηνία που θα πραγματοποιείτο ο χορός του Νοσοκομείου, ο Μάτσης κατάφερε να αποτρέψει αυτή την εκδήλωση με καλεσμένο τον Άγγλο Έπαρχο Αμμοχώστου λέγοντάς μας χαρακτηριστικά: 'Δεν είναι ντροπή για εσάς τους Λυσιώτες να καταζητείται ο Αυξεντίου και να καλείτε τον Άγγλο Έπαρχο να θέσει υπό την αιγίδα του τον χορό του χωριού σας; Αυτή του η αναφορά ήταν η αφορμή να δημιουργήσουμε την πρώτη μας οργανωμένη επιχείρηση, η οποία στέφθηκε με απόλυτη επιτυχία. Οπλισμό δεν είχαμε. Ο Χριστάκης Χασάπης, ο οποίος δούλευε στο κουμπάδικο του Λευκαρίτη, έφερε από τη Λάρνακα τέσσερα καπνογόνα. Ο χορός διακόπηκε αφού αρχικά κόψαμε το ρεύμα στην περιοχή. Δυο μηχανικοί όμως το επανάφεραν με δική τους γεννήτρια. Αμέσως, εγώ και ο Αμιάντρος ρίξαμε τα δακρυγόνα μέσα στην πίστα και τότε έφυγαν όλοι. Αυτή ήταν η πρώτη αξιόλογη πράξη που κάμαμε. Ο Μάτσης έδωσε τα συγχαρητήριά του σε όλη την ομάδα κι αργότερα έφυγε για τη Γαλάτα και ύστερα στην Κερύνεια. Μέχρι τον Οκτώβριο του 1955 ο Μάτσης βρισκόταν στη Λύση».

Ο Ανδρέας Τοφιάς φιλοξενεί τον ήρωα Στυλιανό Λένα στο σπίτι του στη Λύση χωρίς να του πει ότι ήταν αναμειγμένος με την Οργάνωση, με εντολή του Κυριάκου Μάτση

Ο Λένας συνδέθηκε με την ΕΟΚΑ από πολύ νωρίς και συγκεκριμένα με την ομάδα του Αυξεντίου. Η ειδίκευσή του στην κατασκευή βομβών ξεκίνησε με οδηγίες του Κυριάκου Μάτση, αφού πρώτα τον οδήγησε στο σπίτι του Ανδρέα Τοφιά στη Λύση και μετά του εξασφάλισε εργασία στο κωμοδρομίο του μάστρε Σιάλου. «Δεν έπρεπε να αντιληφθεί ότι ήμουν μέλος της Οργάνωσης, γιατί είχα κρησφύγετο στο σπίτι μου και δεν έπρεπε να το γνωρίζουν πολλοί. Ο μάστρε Σιάλος τον φιλοξένησε για δυόμισι περίπου μήνες, από τον Αύγουστο έως τον Σεπτέμβριο του 1955. Ο Κυριάκος Μάτσης μου είχε απόλυτη εμπιστοσύνη, γι' αυτό εξάλλου έμειναν πάρα πολλοί αγωνιστές και τομεάρχες στο σπίτι μου κατά την περίοδο του Αγώνα. Όταν λοιπόν έφερε τον Στυλιανό Λένα στη Λύση, μου ανέφερε ότι θα κατασκευάζει βόμβες κι όντως αυτό έγινε. Αργότερα ο Λένας έμαθε και σε

άλλους την κατασκευή χειροβομβίδων. 'Κάμνε του παρέα', μου είπε, 'αλλά μην του μιλήσεις για την ΕΟΚΑ'. Γενικά ο Κυριάκος προσπαθούσε να μην εκθέτει δημόσια τις σκέψεις του και ούτε να ανταλλάζει απόψεις για οποιοδήποτε θέμα αφορούσε την Οργάνωση. Πάντα ήταν φειδωλός, αυτό απαιτούσε και από εμάς για το καλό της ΕΟΚΑ. Έδινε οδηγίες μόνο, χωρίς να δίνει λεπτομέρειες και χωρίς να ανταλλάζει κουβέντες. Ήταν σοβαρός και μετρημένος, άδρωπος βαρετός. Με τον αδελφό του Γιαννάκη, φιλέψαμε στα Κρατητήρια Κοκκινотριμιθιάς, παρόλο που δεν είμαστε μαζί στην ίδια παράγκα».

Ο Κυριάκος Μάτσης δραπετεύει από τα Κρατητήρια Κοκκινотριμιθιάς αποχαιρετώντας τον Ανδρέα Τοφιά. Ξεγέλασε τους Άγγλους μέρα μεσημέρι.

Είναι γνωστό ότι ο Κυριάκος Μάτσης αναμείχθηκε από τους πρώτους στην ΕΟΚΑ. Ήταν από τα δυναμικότερα στελέχη της Οργάνωσης. Αρχικά του ανατέθηκε ο τομέας Αμμοχώστου και η δημιουργία ομάδων κρούσεως. Τον Αύγουστο του 1955 ανέλαβε ως Παγκύπριος σύνδεσμος μεταξύ Διγενή και Τομεαρχών, καθώς και άλλων ως υπεύθυνος μεταφοράς οπλισμού και εφοδίων. Συνελήφθηκε στις 9 Ιανουαρίου 1956 και κρατήθηκε στα ανακρητήρια Ομορφίτας όπου βασανίστηκε ανελέητα από τρεις Άγγλους ανακριτές με σκοπό να προδώσει τον Αρχηγό της ΕΟΚΑ Γεώργιο Γρίβα Διγενή. Δεν το κατάφεραν. Όπως δεν κατάφερε να τον λυγίσει ούτε ο Στρατάρχης Χάρντινγκ. Διέθετε την πολιτική κρίση και την ικανότητα να κρίνει ποιο ήταν το πραγματικό συμφέρον της Κύπρου. Ανυπόταχτος αλλά και σκεπτόμενος.

Ο Κυριάκος Μάτσης μεταφέρθηκε αργότερα στα Κρατητήρια Κοκκινотριμιθιάς, εκεί όπου κρατήθηκαν κατά την τετραετία του απελευθερωτικού αγώνα, χωρίς δίκη, περισσότεροι από τρεις χιλιάδες αγωνιστές της ΕΟΚΑ. Είχε τον αριθμό κρατουμένου 196. Για τρεις περίπου μήνες Μάτσης και Τοφιάς συναντιούνταν, αφού διέμεναν σε παράγκες, η μια απέναντι από την άλλη. Ο Κυριάκος Μάτσης δραπέτευσε από τα Κρατητήρια Κοκκινотριμιθιάς, χαιρετώντας τον μάλιστα, καθώς εκείνη τη στιγμή στεκόταν έξω από την παράγκα του. □

Για το συγκεκριμένο περιστατικό ο Ανδρέας Τοφιάς αναφέρει: «Μερικές εβδομάδες ενωρίτερα από το συγκλονιστικό για εμένα γεγονός της δραπέτευσης, είχα στείλει επιστολή/πρόσκληση να με επισκεφθούν στα Κρατητήρια οι κοινοί μας φίλοι, ο Σάββας Ξιστούρης και ο Παναής του Παντελή. Δικαιούμασταν ένα τέταρτο της ώρας να μας επισκεφθούν φίλοι και συγγενείς. Επέλεξα αυτούς τους δύο, γιατί ήθελα να τους μιλήσω για ανθρώπους που πρόδωσαν την Οργάνωση κι έπρεπε να προσέχουν. Ήθελα να τους δω και για άλλα θέματα που αφορούσαν τη Λύση. Είχα λάβει την απάντησή τους ότι θα έρχονταν σε λίγες μέρες. Η ώρα που επέλεξε ο Κυριάκος να δραπετεύσει ήταν τη στιγμή που σχόλαγαν οι εργάτες από τα Κρατητήρια, μπήκε ανάμεσά τους, ντυμένος κι αυτός εργάτης και κατόρθωσε να βγει εκτός των Κρατητηρίων χωρίς να γίνει αντιληπτός από τους Άγγλους. Την ώρα εκείνη και χωρίς να γνωρίζω ότι θα έβγαινε εκτός των Κρατητηρίων, του φώναξα 'Κυριάκο, σε λίγες μέρες θα έρθουν οι Ξιστούρης και Παναής να μας επισκεφθούν'. 'Εντάξει', μου απάντησε, 'να τα πούμε'. Αυτή ήταν η τελευταία κουβέντα που κάμαμε. Δεν γνώριζα ότι δεν θα τον ξανάβλεπα. Αν ζούσε ο Κυριάκος Μάτσης, έτσι όπως ξεχώρισε τότε, σίγουρα θα ήταν πολύ διαφορετικά τα πράγματα για την Κύπρο».

Ο Γιαννάκης Μάτσης, περιγράφει τη δραπέτευση του αδελφού του και το τι ακολούθησε. Ο Γρίβας γνώριζε για την απόδραση.

Σε συνέχεια των πιο πάνω, και θέλοντας να μάθω τι ακολούθησε της απόδρασης, ο αδελφός του ήρωα, Γιαννάκης Μάτσης, μου ανέφερε μεταξύ άλλων: «Κατά τη δραπέτευση επτά κρατουμένων από τα κρατητήρια της Κοκκινοτριμιθιάς, στις 13 Σεπτεμβρίου 1956, ο Κυριάκος μού ανέθεσε το ρόλο του παρατηρητή της απόδρασης, για να είναι σίγουρος ότι η αυτή θα ήτο επιτυχής. Παρακολούθησα τους έξι να φεύγουν και ενημέρωσα τον Κυριάκο, ο οποίος όντας ο εμπνευστής της απόδρασης, αποφάσισε να δραπετεύσει τελευταίος. Δραπέτευσαν οι: Γιωργάλλας Μιχαήλ Θωμά-D.P. 15 από το Μαραθόβουνο, Συμεωνίδης Φειδίας Μιχαήλ-D.P. 264 από τα Λαγουδερά, Παπαχριστοφόρου Ευαγόρας-D.P. 209 από τον Κάτω Αμιάντο, Επαμεινώνδας Γιαννάκης-D.P. 191 από τον Πεδουλά, Λοΐζου Τεύκρος Θεοδώρου-D.P. 232 από το Καλό Χωριό Λεύκας και Αριστείδου Παναγιώτης-D.P. 220 από τους Εργάτες. Ο Κυριάκος είχε επικοινωνία με τον Αρχηγό Διγενή, ο οποίος έδωσε την συγκατάθεσή του για πραγματοποίηση αυτής της απόδρασης. Κατά την φυγή του συνάντησε τυχαία τον Τοφιά, χωρίς να του πει εκείνη τη στιγμή ότι δραπέτευε. Μετά τη δραπέτευση, ένα αυτοκίνητο τους μετέφερε ως ένα σημείο και από εκεί κατευθύνθηκαν με τα πόδια στα βουνά της Πιτσιλιάς. Οι επτά χωρίστηκαν και μαζί με τον Κυριάκο Μάτση παρέμειναν ο Γιαννάκης Επαμεινώνδας και ο Τεύκρος Λοΐζου. Αφού εγκαταστάθηκαν κάτω από μια συστάδα πεύκων, έναντι του χωριού Λαγουδερά, ο Κυριάκος απέστειλε τους Επαμεινώνδα και Λοΐζου να ζητήσουν συνάντηση με τον Γρηγόρη Αυξεντίου. Ο υπεύθυνος της ΕΟΚΑ στα Λαγουδερά, Μιχαλάκης Ελευθερίου, αρνείτο ότι γνώριζε οτιδήποτε, με αποτέλεσμα τη δεύτερη μέρα, ο Κυριάκος να αναγκαστεί να του αποκαλύψει την ταυτότητά του. Ο Αυξεντίου μόλις έμαθε ποιος τον έψαχνε ζήτησε να οδηγήσουν τον Κυριάκο αμέσως κοντά του. Η συνάντηση των δύο εξελίχθηκε σε κλίμα μεγάλης συγκίνησης και εναγκαλισμών των δύο αδελφικών φίλων. Ο Κυριάκος και ο Γληόρης παρέμειναν στο Παλαιχώρι και μετά πήγαν στον Αγρό. Έπειτα, ο Κυριάκος έφυγε για τη Ζώδια και αργότερα για τον Καραβά, αναλαμβάνοντας επικεφαλής της ΕΟΚΑ στον Πενταδάκτυλο και την Επαρχία Κερύνειας.

Μόλις μαθεύτηκε η απόδραση των επτά κρατουμένων από τα Κρατητήρια της Κοκκινοτριμιθιάς, ο βρετανός διευθυντής των Κρατητηρίων έτρεξε καταϊδρωμένος στην παράγκα μας και ρώτησε αμέσως: “Where is Matsis?” Κανένας δεν ανταποκρίθηκε και αμέσως αντιλήφθηκε την απόδραση του Κυριάκου».

«Μα ποιος μα κόβει της Λατζιές;»

Ο Γιαννάκης Μάτσης, συνεχίζει να περιγράφει ένα άλλο γεγονός: «Πρόσφατα επισκέφθηκα το κρησφύγετο της ΕΟΚΑ στην κορυφή της Παπούτσας στο Παλαιχώρι. Σε αυτό το κρησφύγετο έμειναν σημαντικοί αγωνιστές της ΕΟΚΑ. Τροφοδότης του κρησφύγετου ήτο ο γέρο Κουφκής, ο οποίος όταν σε μια περίπτωση διέκρινε βρετανούς στρατιώτες στην περιοχή άρχισε να φωνάζει: «Μα ποιος μας κόβει τις Λατζιές; Ποιος;», τις οποίες, προηγουμένως, ο ίδιος είχε φροντίσει να αποκόψει μερικώς για να δικαιολογήσει τις κραυγές του. Οι κραυγές και η φράση «Μα ποιος μας κόβει τις Λατζιές...» ήταν το συνθηματικό για να ενημερωθούν ο Αυξεντίου και οι αγωνιστές για την άφιξη στα λημέρια τους βρετανών στρατιωτών. Ο Αυξεντίου μόλις άκουσε τον γέρο Κουφκή να φωνασκεί για τις Λατζιές, διέταξε αμέσως αποχώρηση από την περιοχή».

Σε μια άλλη περιγραφή, ο Γιαννάκης Μάτσης εξιστορεί: «Ο Γρηγόρης Αυξεντίου μού απέστειλε στα Κρατητήρια της Κοκκινοτριμιθιάς τρισέλιδη επιστολή, στην οποία περιέγραφε τον ηρωικό θάνατο του συντρόφου του Μιχαήλ Γιωργάλλα στη μάχη της Ζωοπηγής στις 31/12/1956. Ο Γιωργάλλας ήταν ένας από τους έξι που δραπέτευσαν με τον Κυριάκο Μάτση στις 13/9/1956. Την επιστολή έγραψε ο Γληόρης καθήμενος σε μια μεγάλη πέτρα εκτός του κρησφύγετου της Παπούτσας. Μου ζήτησε να τη διαβάσω στους αδελφούς του Γιωργάλλα που ήταν μαζί μου στα Κρατητήρια κι αυτό έπραξα. Η συγκίνηση όλων μας, όταν διάβαζα την επιστολή στα κρατητήρια, ενώπιον των αδελφών του Μιχαήλ Γιωργάλλα, δεν περιγράφεται».

Ο Αρχηγός Γεώργιος Γρίβας Διγενής, εξέδωσε διαταγή με την οποία εξήρε τον ήρωα Μάτση: «Ο ηρωικός θάνατος του Κυριάκου Μάτση χαράσσει τον αιματοβαμμένο δρόμο, που κάθε αγωνιστή μας θα ακολουθήσει, για να αντιμετωπίσει τον τύραννον, με το δάκτυλο στην σκανδάλη και με τη σταθεράν απόφασιν να τον συντρίψει ή να πέσει ο ίδιος. Δείχνει σε κάθε Κύπριον Έλληνα τον δρόμο της τιμής και του καθήκοντος.... Τέτοια λεβεντογεννιά, με ηρωικούς νεκρούς και τιτάνες αγωνιστές, ποτέ δε πεθαίνει, αλλά πάντα νικά. ΖΗΤΩ ΟΙ ΑΓΩΝΙΣΤΕΣ ΜΑΣ».

Συγκλονιστική η μαρτυρία δημοσιογράφου

Ο βετεράνος δημοσιογράφος Γλαύκος Παναγιώτου (Ξένος) κλήθηκε να καλύψει για την εφημερίδα «Έθνος» τον ηρωικό θάνατο του Κυριάκου Μάτση στο Δίκωμο. Έγραψε τα ακόλουθα συγκλονιστικά όταν αντίκρισε τον Μάτση νεκρό στο κρησφύγετό του στις 19 Νοεμβρίου 1958:

«Στο βάθος της κρύπτης (κρησφύγετο) βρισκόταν ακρωτηριασμένος κι αιμόβρεκτος ο θαρραλέος μαχητής. Καμιά σύσπαση, καμιά έκφραση πόνου δεν διαγραφόταν στο πρόσωπό του, παρά τα άγρια και φοβερά τραύματά του. Ένα υπερκόσμιο χαμόγελο υψίστης ικανοποίησης ήταν ζωγραφισμένο στη γαλήνια μορφή του. Το θέαμα δεν ήταν καθόλου αποτρόπαιο. Το αμυδρό φως του ηλεκτρικού φαναριού που κρατούσα στο χέρι μου σκορπιζόταν πάνω στο υποβλητικό μεγαλείο της αιματοβαμμένης δόξας, χωρίς να προκαλεί αίσθημα αποτροπιασμού. Ήταν η γαλήνια μορφή και το χαμόγελο του ήρωα που επισκίαζαν τη φρίκη της αιματηρής τραγωδίας. Ήταν το χέρι του, που ακουμπισμένο στη σκανδάλη του οπλοπολυβόλου διέγραφε ένα υποβλητικό μεγαλείο ύστατης αγωνιστικής διάθεσης που επισκίαζε την εικόνα του θανάτου. Ήταν η ψυχή του, που αθάνατη χώρεσε την τεράστια δόξα του. Ήταν η συγκίνηση που μου 'πνιξε το στήθος. Δεν ξέρω. Θυμούμαι όμως ακόμη την εικόνα εκείνη των λίγων λεπτών μπροστά στον νεκρό Μάτση μ' ένα αίσθημα θαυμασμού. Την θυμούμαι σαν έναν πίνακα ζωγραφικής».

Το μεγαλύτερο πνεύμα του πλανήτη, ο Πλάτων, είπε «υπερβείτε για να ανεβείτε». Αυτό ακριβώς έπραξε και ο Κυριάκος Μάτσης. Και υπερέβη και ανέβη. Προχώρησε αμείλικτος, ακόμη και μέσα στο σκοτάδι ως αληθινό φωτόδεντρο. Σύμβολο του πνεύματος ως άλλο άλας της γης της Κύπρου. Έτσι ακριβώς όπως έγραψε και ο κορυφαίος Έλληνας ποιητής και βραβευμένος με Νόμπελ Λογοτεχνίας, Οδυσσέας Ελύτης: «Προχώρησε ☐

αμείλικτος μέσα στο φως, όπως ο Ιησούς Χριστός. Γνήσιο άλας της γης».

Ως επίλογο των πιο πάνω περιστατικών, είναι ίσως ωφέλιμο για εμάς που ζούμε μεταγενέστερα με άλλα δεδομένα και σε άλλη εποχή -λιγότερο ηρωική- να σημειωθεί ότι η ποιότητα και το ήθος ανθρώπων όπως ο Κυριάκος Μάτσης, ακόμη και στην καθημερινότητα, φαίνεται να λείπει ολοένα και περισσότερο από τις αξίες και τα ιδανικά που γέννησε στην ελληνική του διάσταση, ο αρχαίος κλασικός πολιτισμός, ο σπερματικός λόγος της φιλοσοφίας, της αληθινής χριστιανικής πίστης που γίνεται βίωμα αντί θρησκεία, καθώς μοιάζει να οδεύουμε στην αλλοτρίωση των κοινωνικών δυνατοτήτων που τούτα καλλιέργησαν και ανέπτυξαν μέσα από το ελληνικό πνεύμα για χιλιετίες τώρα. Είναι μάλλον καιρός μπροστά και σε όσα συμβαίνουν γύρω μας και ίσως μας ξενίζουν, να αναρωτηθούμε τουλάχιστον «από πού ερχόμαστε και πού πάμε», εάν θέλουμε πραγματικά να κρατήσουμε την πολιτισμική ιδιοπροσωπία, ώστε να αντέξουμε στους κάθε λογής κραδασμούς που αναφέρονται.

Δόξα Κωμοδρόμου /Υποψήφια Διδάκτωρ, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Πανεπιστήμιο Κύπρου

Το ετήσιο Εθνικό Μνημόσυνο του ήρωα Κυριάκου Μάτση τελείται σήμερα, Κυριακή, 19 Νοεμβρίου 2023, ανήμερα της θυσίας του, στη γενέτειρά του Παλαιχώρι. Επιμνημόσυνο λόγο εκφώνησε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας κ. Νίκος Χριστοδουλίδης.

Φωτογραφίες:

1. Χειρόγραφο του Κυριάκου Μάτση,Κιλκίς – Ευκαρπία, 12.2.1947: Μάχη Φλώρινας – «Από καιρό ονειροπολούσα να επισκεφθώ το Κιλκίς για να βρω τον πατριώτη μας Μενέλαο Παντελίδη. Ιδιαίτερα εντύπωσις μου έκαμε ο μακεδονομάχος Μητροπολίτης Κιλκίς «Όποιος θέλει να πεθάνει δεν θα πεθάνει, κι αν πεθάνει περνάει στην αθανασία». Η παρουσία του κ. Χόνδρου προσέδωσε ιδιαίτεran αίγλη στην εξόρμησή μας.
2. 18 Μαρτίου 1948. Ο Μάτσης μεταφέρει τον πόθο των Κυπρίων για εθνική αποκατάσταση στους άντρες στρατιωτικής μονάδας στη Δράμα
3. Μάτσης – Αυξεντίου: Οι δυο τελευταίες φωτογραφίες Γρηγόρη Αυξεντίου & Κυριάκου Μάτση εν ζωή. Και οι δυο φωτογραφίες είναι στον ίδιο χώρο στο σπίτι του ΠαπαχριστόδουλουΑυγουστή στον Αγρό. Λήφθηκαν για σκοπούς έκδοσης ταυτότητας. Και οι δυο αγωνιστές χρησιμοποίησαν τα ίδια γυαλιά.
4. Κρατητήρια Κοκκινότριμιθιάς